

IDFA 2009: GÖZÜMÜZLE SAKIZ ÇİĞNEMEDEN!

Amsterdam Uluslararası Belgesel Festivali'ne (IDFA) bu sene damgasını vuran, Eyal Sivan ve filmleri oldu...

■ NECATİ SÖNMEZ

Bazen tek bir filmi keşfetmiş olmak, koca bir festival yolculuğuna değebilir. IDFA'da, Amsterdam'dan ayrılmak üzereyken gidereyak izlediğim Arjantin yapımı *El ambulante* (*The Peddler*), tam böyle bir film. Pek çok iyi filmin yanı sıra, festival programına nasıl girdiğine akıl erdiremediğimiz mebzul miktarda vasat belgesel izledikten sonra, bu sene ki IDFA faslını bu filmle kapatmak güzel bir sürpriz oldu. *İşportacı*, günümüz belgesellerinde pek rastlanmayan iki meziyeti birden taşıyor: Hem insana keyif veren bir hikâye anlatıyor hem de sinema denen uğraş üzerine bir düşünme imkânı sunuyor.

60'lardan kalma klasik bir western gibi, ufuktan bize doğru gelen külüstür bir araba sahnesiyle başlayan film ve finalde, aynı arabanın aynı yoldan uzaklaşarak kaybolmasıyla son buluyor. Arabada, buralara ilk kez yolu düşen yalnız bir adam var. Köye varır varmaz, belediye başkanıyla görüşmek ister ve 'olaylar gelişir'... Konusunu adım adım ele veren, hikâyenin gerilimini

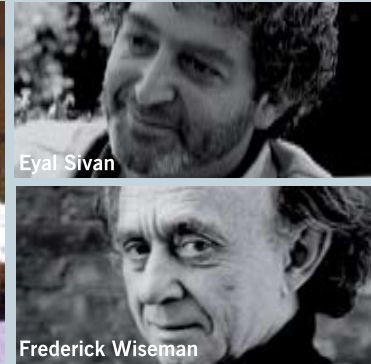
sürekli yüksek tutan bir anlatım. Özetle; adamımız köyde bir film çekmeyi, filminde de köy halkını oynatmayı teklif etmektedir. Tek istediği yatacak yer verip karnını doyurmaları... Bu şekilde köy köy, kasaba kasaba dolaşan, kafasındaki 3-5 senaryo kalıbından birini gittiği mekâna uyarlayarak oranın halkıyla birlikte film çeken ve sonra bu filmi aynı insanlara bilet kesip gösteren, hayatını bu yoldan kazanan bir adamın öyküsünde, nereden bakarsanız bakın, insanı 'sinema yapma' işi üzerine yeniden düşünmeye sevkeden masalsi bir taraf var. Belgeselin içinden bir masal çıkarmak (ya da tersi), gibi bir mucizeyi de barındırıyor.

Bu türden hoş keşifler bir yana, IDFA 2009'u özel kılan iki usta belgeselci vardı: Frederick Wiseman ve Eyal Sivan. Yaşı ve filmografisinin hacmi itibarıyla, usta payesi her ne kadar Wiseman'a daha çok yakışsa da, kendi açımdan festivale asıl damgasını vuran isim Eyal Sivan oldu. İsrail doğumlu bu

Marksist belgeselcinin, filmleri kadar gösterimlerden önce yaptığı sunumlarda, söyleşilerde söylediği her kelimenin altı çizilmeye değer. Sadece filmlerinde tartıştığı politik durumları değil, film yapma eylemini de dert edinen, sinema üzerine derinlemesine kafa yoran bir beyin. Sivan'ı burada uzunca anlatmaya yer yok, zaten asıl önemli olan filmle riyle tanışmak. Son filmi *Jaffa: The Orange's Clockwork*'ün konusunu aktarmakla yetinelim: Bu filmde İsrail-Filistin meselesini bir portakalın, bildiğimiz Yafa portakalının tarihi üzerinden inceliyor. IDFA'da verdiği sinema dersinin tamamı, festivalin web sitesinde mevcut. Belgeselle seküler kilise arasında bağ kurması, "kurmaca"yı belgeselin bir alt türü olarak nitelemesi gibi birbirinden hoş önermeler içeren bu muhteşem sinema dersini, iki saatinizi ayırıp izlemenizi öneriyorum. (<http://tinyurl.com/ybogzco>)

Sivan'ın derste bir bölümünü gösterdiği, John Smith'in öğrencilik filmi *The Girl Chewing Gum*'da (1976) internetten bulup izlemek mümkün. Ki son yıllarda izlediğim, sinemanın doğası üzerine yapılmış en parlak işlerden biri. Eyal Sevan'ın derste kullandığı deyimle, "Ekran karşısında gözlerimizle sakız çiğneme" konumundan çıkıp, imajlarla ilişkimizi sorgulamaya iten filmlerden. Tıpkı Sivan'ın kendi yapıtları gibi.

idfa
19/29
NOV '09

SON BAŞVURU TARİHİ YAKLAŞAN FESTİVALLER

Visions du Réel
5 Ocak
[/www.visionsdureel.ch](http://www.visionsdureel.ch)

HotDocs
15 Ocak
[/www.hotdocs.ca](http://www.hotdocs.ca)

Dok.fest Munich
8 Ocak
[/www.dokfest-muenchen.de](http://www.dokfest-muenchen.de)

Silverdocs
15 Ocak
[/silverdocs.com](http://silverdocs.com)

Beeld voor Beeld
11 Ocak
[/www.beeldvoorbeeld.nl](http://www.beeldvoorbeeld.nl)

IndieLisboa
22 Ocak
[/www.indielisboa.com](http://www.indielisboa.com)

SON BAŞVURU TARİHİ YAKLAŞAN FONLAR

Sundance Belgesel Proje Geliştirme/Post-Prodüksyon Fonu
9 Şubat [/www.itvs.org](http://www.itvs.org)

ITVS Uluslararası Belgesel Bitirme Fonu
5 Şubat [/www.itvs.org](http://www.itvs.org)

Gucci Tribeca Belgesel Fonu
11 Ocak [/www.tribecafilminstitute.org/documentary](http://www.tribecafilminstitute.org/documentary)

Jan Vrijman Belgesel Fonu
1 Şubat [/www.idfa.nl](http://www.idfa.nl)

Garrett Scott Belgesel Geliştirme Fonu
5 Şubat [/www.fullframefest.org/garrett2010.php](http://www.fullframefest.org/garrett2010.php)

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Londra'da geçtiğimiz iki ayı 'Harun Farocki Mevsimi' olarak adlandırmak pek de yanlış olmaz. Tate Modern'da 22 filmi kapsayan gösterime paralel olarak Sainsbury süpermarket zincirinin varislerinden birinin kısa süre önce sanatseverlere armağan ettiği Raven Row galerisi de sanatçının video yerleştirmelerini bir retrospektifle ilk kez Londra'ya getirdi.

Harun Farocki, sinema kariyerine 60'lı yıllarda huzur kaçırma ve statükoyu altüst etme amacı taşıyan radikal ve anlatisallık karşıtı "angaje" filmlerle başlamış bir Alman sinemacı. 1968'de siyasi eylemleri nedeniyle, ertesi yıl cezaevinde hayatını kaybedecek olan Kızıl Ordu Fraksiyonu üyesi arkadaşı Holger Meins'la birlikte sinema okulundan atıldı. Farocki her zaman asi bir kişilik oldu; Yeni Alman Sineması'nın temsilcilerinden Werner Herzog ve Wim Wenders gibi çağdaş meslektaşları burjuva anlatı biçimlerine boyun eğdikleri yönünde suçlamasıyla ünlüdür. 1969'da savaş karşıtı filmi *Nicht lösbares Feuer*'da (Söndürülmez Ateş) kendini sigarayla yaktığı günlerden bugüne yöntemleri yumuşamış olabilir ama Batı toplumlarındaki iktidar uygulamaları konusundaki mesajı hâlâ sarsıcı ve zekice.

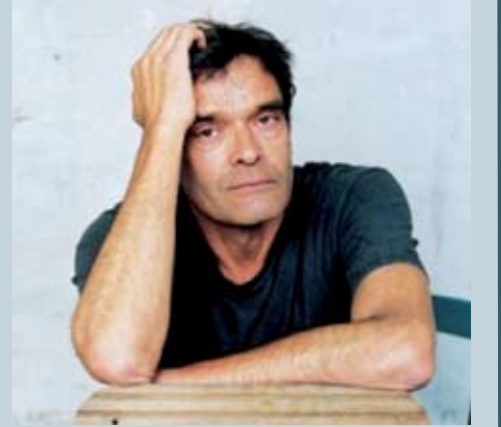

Farocki'nin filmlerinde kapitalizmin ve tüketim toplumunun netameli yüzü hemen kendini belli eder. *Die Schöpfer der Einkaufswelten* (Alışveriş Dünyalarının Yarattıkları, 2001) filminde alışveriş merkezi plancılarının tüketim alışkanlıklarımızın nasıl önce grafiklerini çıkarıp sonra koreografisini yaptıklarını gözlemler. 40 yılın reklamlarından derlenen filmi *Ein Tag im Leben der Endverbraucher* (Tüketicinin Yaşamından Bir Gün, 1993) ise bir tüketicinin hayatının 24 saatini anlatır ve ortaya pek de hoş bir tablo çıkmaz.

Sinematik 'göz'le devletin gözetim altında tutan 'göz'ü arasındaki yakın, hatta kimi zaman simbiyotik denilebilecek ilişkiyi Farocki kadar başarıyla gözler önüne serebilen başka bir sinemacı tanımıyorum. İster *I Thought I was Seeing Convicts*'teki (Tutuklular Gördüğümü Zannediyordum, 2000) cezaevi avlusunda ateş açan gardiyanların güvenlik kameralarına takılmış görüntüleri olsun, ister *Eye/Machine III*'deki (Göz/Makine III, 2003) füzeye monte edilmiş 'intihar' kamerasından alınan görüntüler, onun filmlerinde izleyici her zaman kamera ve saldırganlık, görüntü ve denetim arasındaki tekabüliyetin etkisi altında kalır.

Farocki'nin meselesi, sinema sanatının kendine has aşırılıklarından çok, kamerayı sivilere saldırmaya yönelik bir silah ola-

Harun Farocki

rak kuşanmış olan iktidardakilerin aşırılıklarıdır. Gözetim ağlarına nasıl takıldığımızı; kendi videolarında belgelediği her türlü kayıt tekniği (hassas güdümlü füzeler, savaş simülasyonları, yollardaki ve cezaevlerindeki elektronik panoptikonlar, alışveriş merkezlerindeki güvenlik kameraları vb.) ile görüntüleme sürecinin kendisinin artık savaşta ve barışta gündelik hayatın koşullarını nasıl belirlediğine dikkatimizi çeker.

Harun Farocki için günümüzün en ilgi çekici ve en üretken sinemacılarından biri diyebiliriz. Onun diyalektik kurgu tekniği, izleyenler için oldukça zorlayıcı olabilir; şu ana kadar ürettiği eserlerle ticari başarı elde edememesi de hiç şaşırtıcı değil. Yine de eserlerinin sanat galerileri ve müzelerde gösterim şansı bulduğu şu son on yılda, sonunda hak ettiği ilgiyi görüyor. Bence İstanbul'da bir Harun Farocki retrospektifinin zamanı geldi de geçiyor bile. (Çeviren: Berke Baş)

Alisa Lebow Londra'daki Brunel Üniversitesi'nde belgesel kuramı, tarihi ve prodüksiyonu üzerine ders veren bir sinemacı ve akademisyen. Ayrıca docİstanbul Belgesel Araştırmaları Merkezi'nin kurucu üyelerinden. www.alisalebow.co.uk

BU AYKI FESTİVALLER

Sundance Film Festivali
21-31 Ocak
[/www.sundance.org/festival](http://www.sundance.org/festival)

DocPoint (Helsinki)
26-31 Ocak
[/www.docpoint.info](http://www.docpoint.info)

DocPoint (Tallinn)
29-31 Ocak
[/www.docpoint.info](http://www.docpoint.info)

Docs Barcelona
2-7 Şubat
[/www.docsbarcelona.com](http://www.docsbarcelona.com)

DUYURULAR

• **Docs in Thessaloniki** belgesel forumu ve proje atölyesi son başvuru tarihi: 22 Ocak. (www.edn.dk)

* **Toronto Documentary Forum** belgesel forumuna son başvuru tarihi: 22 Ocak. (Gözlemciler için 19 Mart). (www.hotdocs.ca)

SON BAŞVURU TARİHİ YAKLAŞAN PROFESYONEL EĞİTİM PROGRAMLARI

Ex Oriente Film
1 Şubat
[/www.dokweb.net](http://www.dokweb.net)

Greenhouse
2 Şubat
[/www.ghfilmcentre.org](http://www.ghfilmcentre.org)

ESODOC
5 Mart
[/www.esodoc.eu](http://www.esodoc.eu)